

Pikaajalise haigusega töötajate töövõimetuse ennetus

Lii Pärg

Tervisevõrdsuse poliitika juht

Tervisesüsteemi arendamise osakond

Lii.Parg@sm.ee

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

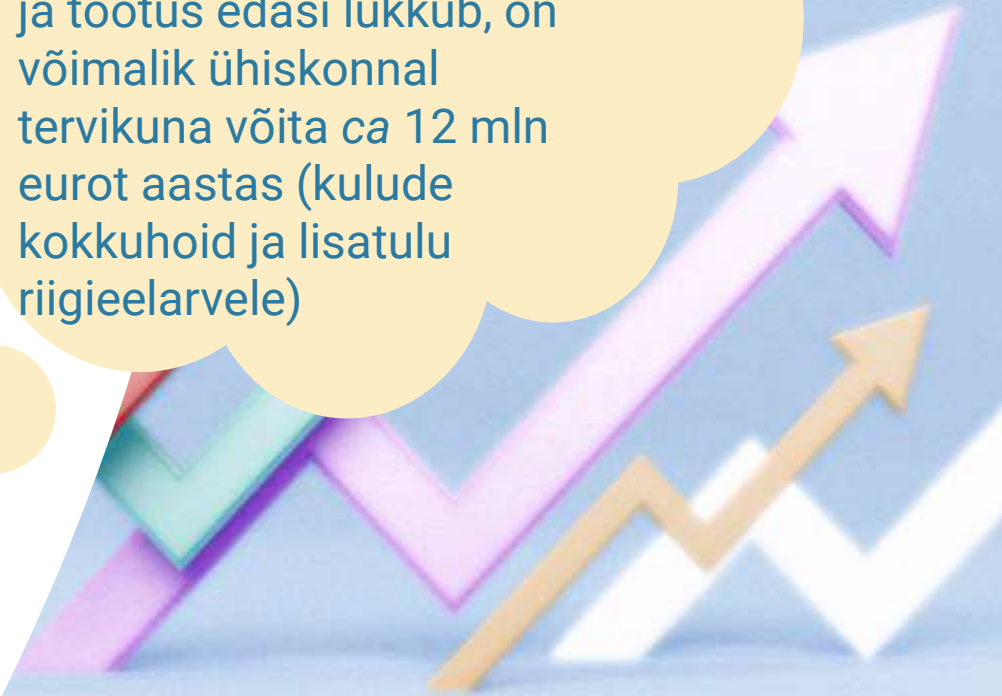

SOTSIAALMINISTEERIUM

Taust

- Püsiva töövõimekaoga inimeste arv kasvab iga aastaga ca 8-9 tuhande inimese võrra.
- Pikaajalisi haiguslehti kasutab aastas keskmiselt 17 000 inimest.
- ca 40% pikaajalisel haiguslehel olijatest liigub püsivasse töövõimetusse.
- Tagajärgedega tegelemine on kulukas kõigile osalistele.

Kui loodavat süsteemi kasutaks 30% sihtrühmast (ca 5000 inimest aastas) ja kasvõi ühe aasta võrra töötaja püsiv töövõimetus ja töötus edasi lükkub, on võimalik ühiskonnal tervikuna võita ca 12 mln eurot aastas (kulude kokkuhoid ja lisatulu riigieelarvele)

TOP 5 pikaajalise ajutise töövõimetuse ja TOP 3 püsiva töövõimetuse põhjused

Lihaskonna- ja sidekoehaigused 31%

Vigastused 24%

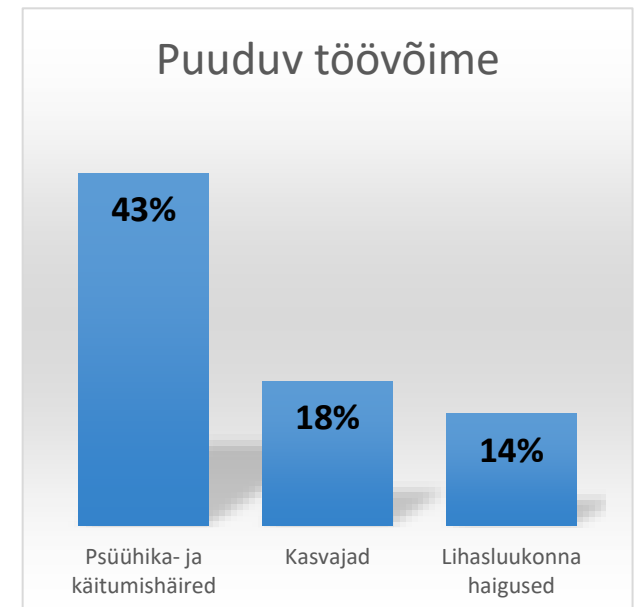
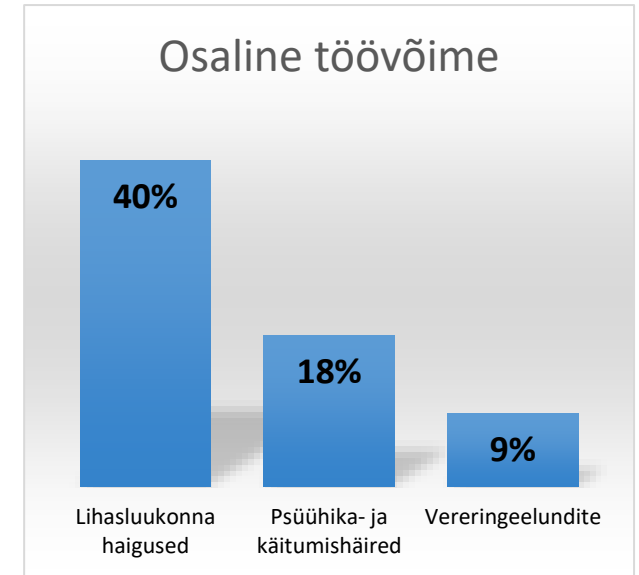
Kasvajad 10%

Vereringeelundite haigused 9%

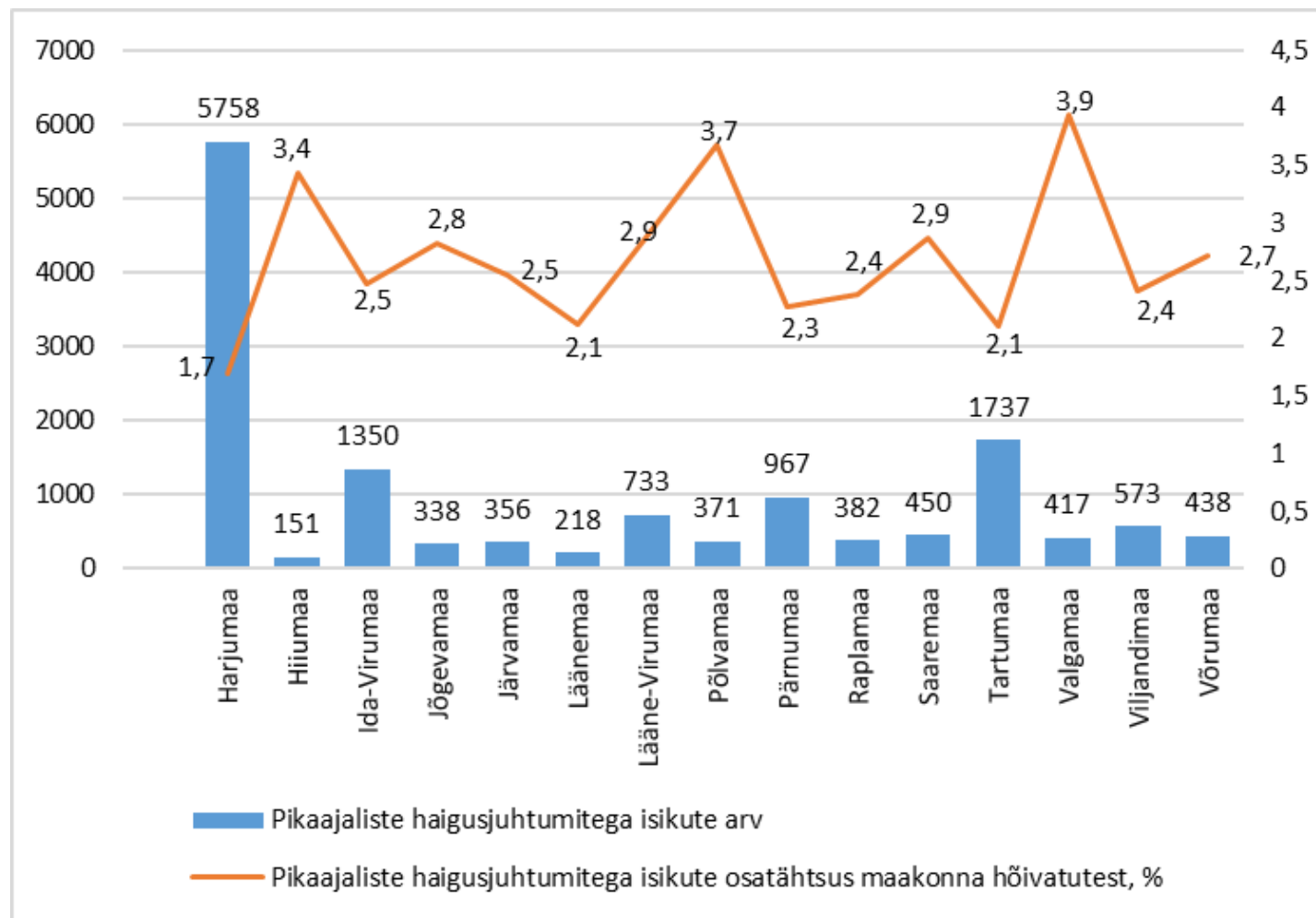

Vaimne tervis 7%

Pikaajaliste haigusjuhtumitega isikute arv ja osatähtsus maakonna hõivatutest

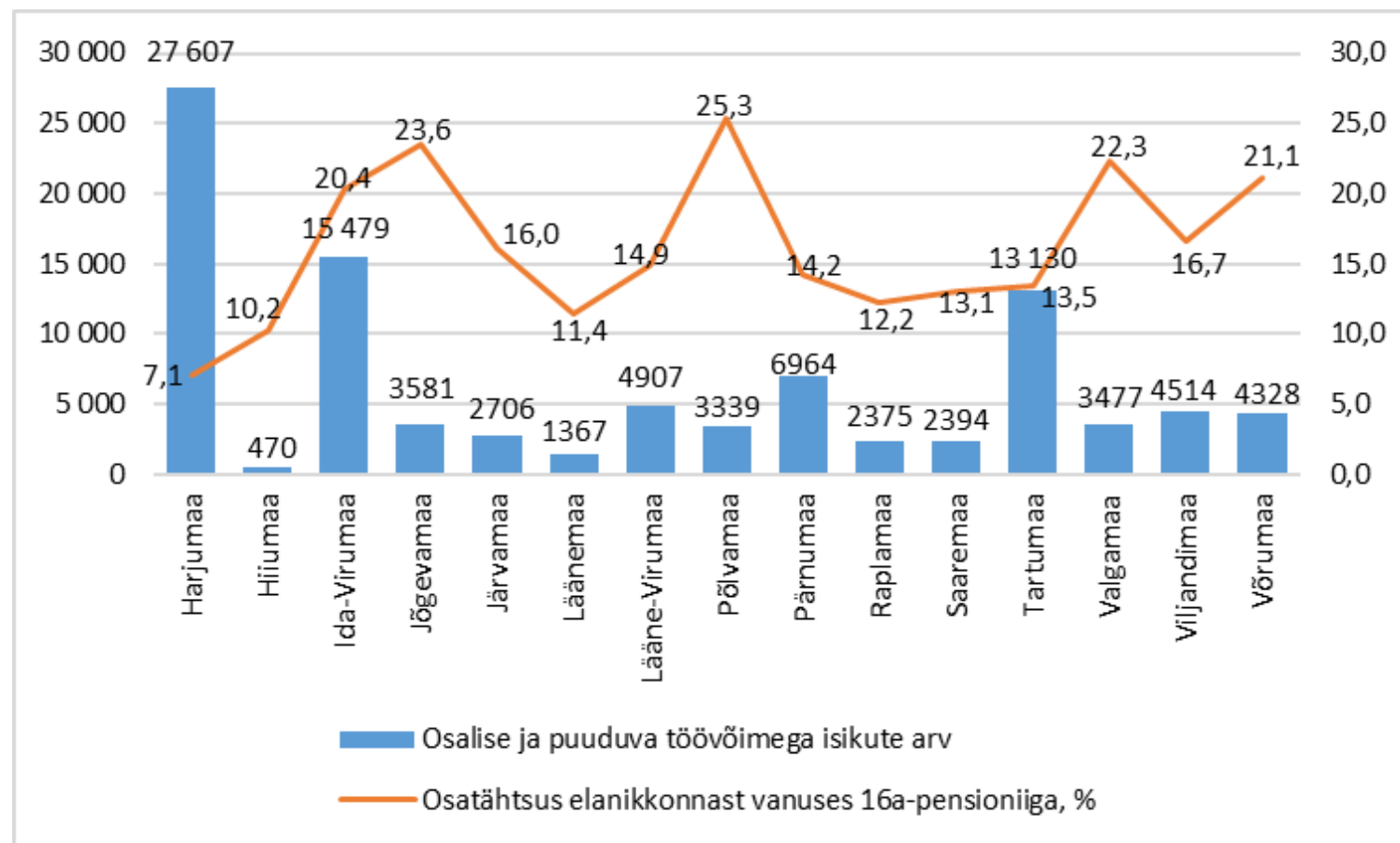
Allikas: Statistikaameti ja Tervisekassa 2022 a andmed, SoM arvutused

Haigusleht (60+päeva)
osatähtsus
töötajaskonnas suurem:
Valgamaal, Põlvamaal,
Hiiumaal
Kõige madalam:
Harjumaal

Püsiva töövõimetusega inimeste arv ja osatähtsus maakonna tööealisest elanikkonnast

Allikas: Statistikaameti ja Töötukassa 2022 a andmed, SoM arvutused

Püsiva töövõimetuse osatähtsus töötajaskonnas suurem: Põlvamaal, Jõgevamaal, Valgamaal; Kõige madalam: Harjumaa

Tervisekahjustusega inimese tööle naasmist takistavad tegurid*:

- 1) Psühholoogilised/tunnetuslikud tegurid 38%
- 2) Töökeskkonna tegurid 32%
- 3) Sotsiaalsed tegurid 11%
- 4) Majanduslikud tegurid 7%
- 5) Sümptomite tajumine 7%
- 6) Funktsioonihäire 3%

Positiivselt mõjutab tööle naasmist ja töövõime säilitamist:

- Ajutise töövõimetuse ajal sekkumine,
- etapiviisilise naasmise võimaldamine,
- toetavad teenused (tööalane rehabilitatsioon, nõustamisteenused)

Töötaja personaalsed mõjurid:

- tööga rahulolu,
- positiivsed stiimulid
- head suhted tööandja ja töökaaslastega,
- moraalne kohusetunne,
- hea tervisealane kirjaoskus,
- hästi juhitud krooniline haiguse seisund

NB! :

- Mida pikemalt on töölt eemal, seda väiksem on tema tööle naasmise tõenäosus
- Sarnaste sümptomitega (haigusega) inimesed võivad või ei pruugi olla võimelised tööle naasma

*Allikas: EUMASS, UK research, Aylward M, 2013

Olemasolev süsteem

Kehtiv kord **ei luba** pikaajalisel haiguslehel olijal haigushüvitise maksmise perioodil töötada ega saada töist tulu isegi kui tervislik seisund töötamist kohandatud tingimustes võimaldaks.

Ajutise töövõimetuse protsessis **ei saa tööandjad infot** töökoha kohanduste vajaduse kohta ja raviarstil pole võimalik kaasata töötervishoiuarsti.

Töövõimet toetavate **teenuste saamine** algab **pärast töövõime vähenemise tuvastamist**.

Suureneb pikaajalise haigusega inimeste **töötuse** ja **püsiva töövõimetuse risk**.

NELI „SAMMU“ TÖÖTUSESSE JA SEITSE „SAMMU“ PÜSIVASSE TÖÖVÕIMETUSSE

Laotöötaja Mari

Operatsiooni järgselt väljastati haigusleht märtsis 2023. Mari käis taastusravis, aga tervislik seisund ei võimaldanud füüsiliselt rasket tööd teha.

Pärast kolme kuud lisandusid vaimse tervise probleemid

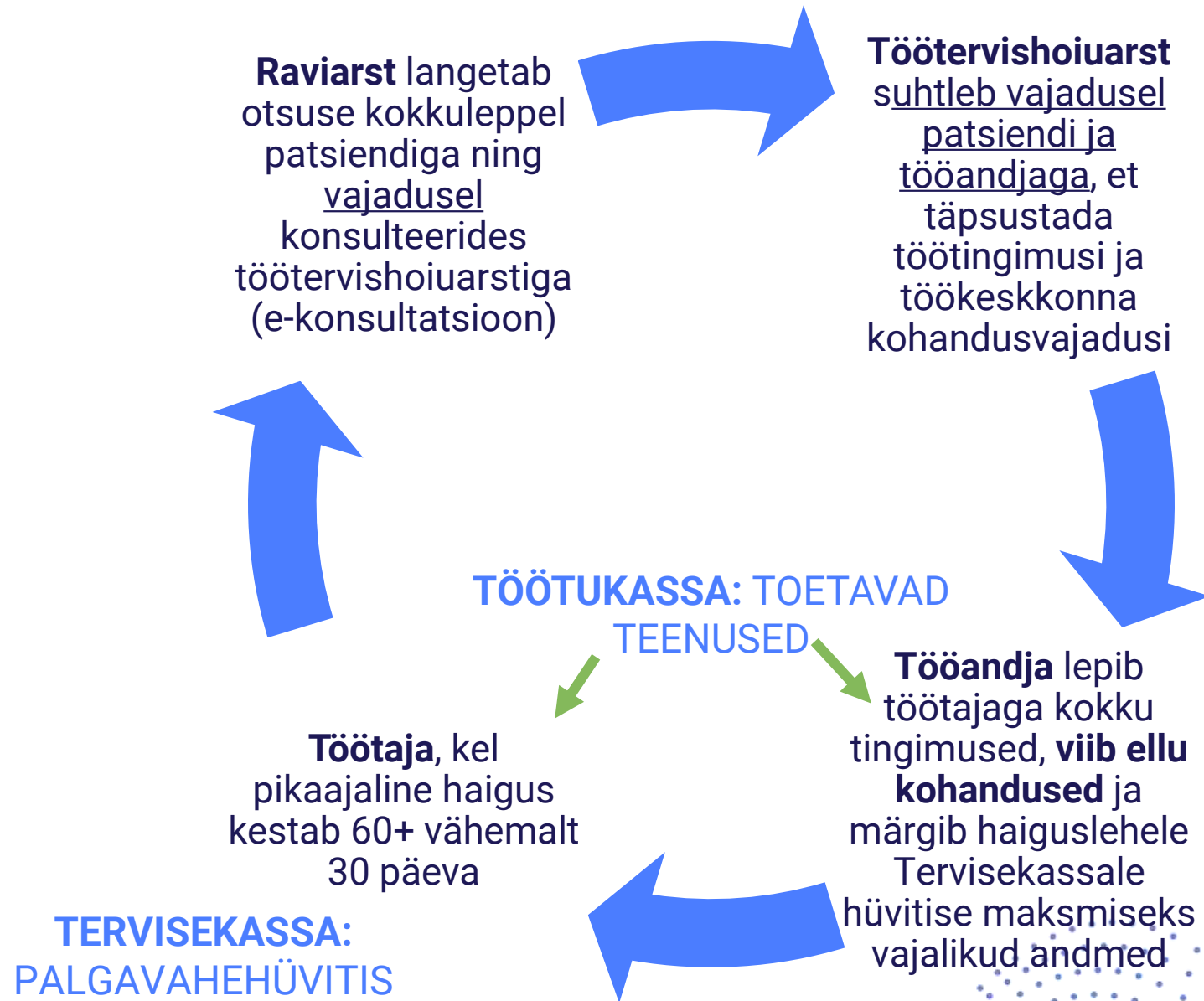
Kui täitus 4 kuud, siis kaotas ta töö
5 kuul diagnoositi depressioon

6 kuul, kui täitus 182 päeva, siis Tervisekassa lõpetas haigushüvitise maksmise ja arst soovitas minna töövõimet hindama.

Töövõimet hindava arsti otsus: Osaline töövõime 1 aastaks, soovitan tööalast rehabilitatsiooni. Täna on Mari registreeritud töötuna, saab töövõimetoetust

Kohandatud tingimustes töötamise jätkamiseks koostöömudel

Raviarsti ja töötervishoiuarsti koostöömudel

- Raviarstil on võimalus vajaduse korral konsulteerida töötervishoiuarstiga:
 - Tervisekassa sõlmib selleks lepingud esialgu piloodi korras üheks aastaks HVA haiglatega (ainult e-konsultatsiooni teenuse rahastus on kaetud ESF vahenditest, ravile ja uuringutele see ei laiene)
 - Inimese ravi sh ajutise töövõimetuse määramise eest tervikuna otsustab ikka edasi raviarst.
- Töötervishoiuarst võib võtta ühendust patsiendi ja tööandjaga

Töötingimuste ajutine kergendamine

- Nii töötajale kui tööandjale **vabatahtlik** – loodud on võimalus, millest peaks võitma kõik pooled
- Võimalik kasutada 61. haiguslehe päevast min 90 ja max 122 päeva koos palgavahe hüvitamisega
- Aluseks haigusleht tööst vabastamise põhjusega 21. töötingimuste ajutine kergendamine
- Haiguslehel on andmeväli infoga tööandjale töötingimuste kohandamiseks, et:
 - tööandja saaks kaaluda, kas tal on võimalik töötajale selliseid kohandusi teha ja/või kergemate ülesannetega tööd pakkuda.
 - Kui kohandusi ei ole võimalik teha, siis töötajat tööle lubada ei tohi.

Palgavahe hüvitis

- Kohandatud tingimustes **töötamise korral, mis ei too kaasa väiksemat tööpanust**
 - tööandja jätkab töötasu maksmist varasemas ulatuses
 - sellisel juhul Tervisekassa hüvitist maksma ei pea.
- Kui kohanduseks on **töökoormuse vähendamine** (sõltumata sellest, milline oli inimese eelnev töökoormus) või **kergemad tööülesanded**, võib tööandja vähendada töötajale töötasu maksmist **kuni 50%**
 - sellisel juhul **Tervisekassa maksab palgavahet, mis katab 100%** inimese töövabastuse alguspäeval kehtinud töötasu ja töökoormuse vähendamise järgse töötasu vahe.

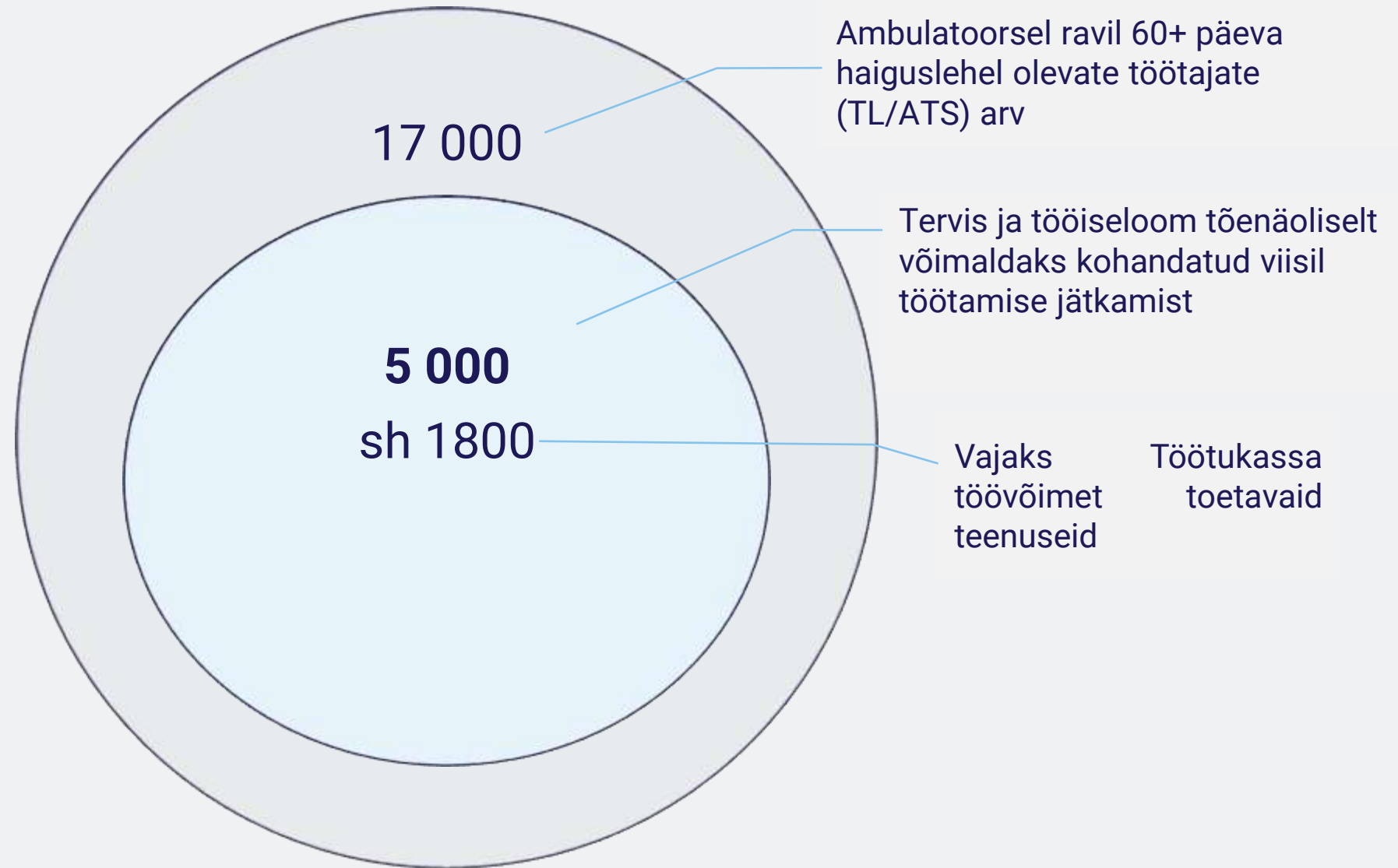
UUE SÜSTEEMI PAKUTAV VÕIMALUS: NELJA „SAMMUGA“ TAGASI TÖÖL

Pärast 2 kuud saab arstilt haiguslehe, millel info tööandjale:

Lubatud töötamise jätkamine kergemates ülesannetes 5 päeva nädalas 4-tunnise tööajaga. Sobib vähendatud füüsilise koormusega töö, ei ole lubatud 5 kg raskemate esemete tõstmine ja liigutamine järgneva 2 kuu jooksul. Jätkab taastusraviga. Abivahendina olemas ja kasutab parema õlaliigese stabiilsust toetavat ja liikumisulatust kontrollivat ortoosi, mida kantkase tõiste tegevuste juures, mis nõuavad käe õlaliigese eest ja kõrvale liigutamist. Esemete liigutamiseks laoriulitelt, et vältida kaugele küünitamist, on vajalik haarats.

Pärast 4 kuud lõpetati haigusleht, sest käe liikuvus on taastunud ja Maril on võimalik jätkata täisaajaga töötamist.

Sihtrühma suuruse prognoos aastas

Allikas: Tervisekassa 2022 a andmed, *Centari* uuringu andmed, SoM arvutused

Mõjud

- Võrreldes pikaajalise haiguslehel olemisega, suurendab kavandatav muudatus inimesel sissetulekut ning parandab seeläbi majanduslikku toimetulekut.
- Võimaldab pikaajalise haiguslehe ajal vastavalt inimese tervises seisundile kohandatud tingimustes edasi töötada ja varem tööle naasta.
- Töövõimet toetavate tööturuteenuste saamine toetab pikaajalise haigusega inimeste hõives püsimist ning ennetab pikas perspektiivis nende tööhõivest väljalangemist.
- Tööandjatel aitab kavandatud muudatus vähendada tööjõupuudust.
- Tervisekassal kujuneks töövõimetushüvitiste kulu kokkuhoiuks 6–7 mln eurot aastas.
- Riigi vaates suureneb maksutulu (sotsiaalmaks ja tulumaks) aastas 6–7 mln

Eesmärgid ja ajakava

- Töötada välja raviarstide ja tervishoiuarstide koostööprotsess pikaajalise haigusega inimeste töötamise jätkamise tingimuste kirjeldamiseks, et tagada tööandjatele vajalik info;
- Tagada töötajatele ja tööandjale vajalik tugi töövõimet toetavate tööturuteenuste näol
- Ennetada ajutisest töövõimetusest püsiva töövõimekao väljakujunemist, pikaajalise haiguse tõttu tööhõivest väljalangemist ja vaesusriski.
- ESF rahastust tegevustele saame kasutada kuni 31.12.2029:
 - Süsteemi kasutuselevõtt – 15. mai 2024
 - Raviarstide-tervishoiuarstide koostöömudeli piloot - 1 aasta pärast tulemuste analüüs ja vajadusel parendused
 - Mõju hindamine 3 aastat pärast süsteemi kasutamise algust

2029. aastaks eesmärk: püsiva töövõimekaoga inimeste juurdekasv on pidurdunud, süsteemi on kasutanud 37 000 inimest

Enamik inimesi, kellel on vigastus või haigus, saaksid tervise taastumise ajal mingit tööd teha.

See võib toetada tervise taastumist, aidata vältida haiguse krooniliseks muutumist ja vähendada püsiva töövõimetuse riski.

European Network for Workplace Health Promotion:
https://www.enwhp.org/resources/toolip/doc/2018/10/31/4_guide-gp_phwork.pdf

**Ülevaade teistest ajutise
töövõimetusega seotud,
jõustuvatest muudatustest**

Tööandja vabatahtliku hüvitise sotsiaalmaksusoodustus

Sotsiaalmaksusoodustus laieneb kõikidele ajutise töövõimetuse juhtudele, kui tööandja maksab vabatahtlikku hüvitist.

Muudatus võimaldada tööandjal:

- maksta töötajale sotsiaalmaksuvabastusega hüvitist kõikidel töövõimetushüvitiste juhtudel, kui töötajal tekib omavastutus:
 - töövõimetuspäevad, mida RaKS-i alusel Tervisekassa ei hüvita või
 - tööandja makstava töötasu ja RaKS-i alusel makstava hüvitise vahe.
- Tööandja saab lähtuda vabatahtliku hüvitise arvutamisel töövõimetuslehe tööst vabastuse perioodist, RaKS-is sätestatud hüvitise protsendist ja tööandjaga kokkulepitud töötasu andmetest.

Näiteks, 30-kalendripäevase haiguslehe (tööst vabastuse põhjusega 1 – haigestumine) puhul, kui keskmine kalendripäevatasu on 30 eurot, on:

1) tööandjal võimalik maksta töötajale sotsiaalmaksuvabastusega juurde haigushüvitist 1–3 päeva eest kuni 100% ehk 90 eurot ($3 \text{ päeva} \times 30 = 90$) ja

2) 4–30 kalendripäeva eest kuni 30% ehk 234 eurot ($26 \text{ päeva} \times 30 \times 30\%$).

Antud näite puhul on tööandjal võimalik töötajale sotsiaalmaksuvabastusega maksta vabatahtlikku haigushüvitist juurde kokku kuni 324 eurot.

Tööandja arvutab kalendripäevatasu järgmiselt:

keskmine kalendripäevatasu = 6 kuu töötasud, mis on sissenõutavaks muutunud: 6 kuu kalendripäevad – TLS § 19 alusel töölt eemal viibitud kalendripäevad.

Raske haigusega lapse põetamise hooldushüvitis – kuni 60 päeva

Kehtiva korra kohaselt on võimalik lapsevanemal hoolduslehel olles saada hooldushüvitist kuni kaks nädalat ja lapse onkoloogilise haiguse korral kuni kaks kuud.

Edaspidi – kõik rasked seisundid arstliku otsuse alusel võimaldavad lapse põetajal saada kuni 60 päeva hooldushüvitist.

Hooldushüvitist makstakse:

- alates lehe esimesest päevast
- 80% eelmise aasta tulust

Raseda kergemale tööle üleviimine

- Tööst vabastuse põhjus 17 – rasedale terviseseisundile vastava töö andmine
- Pabertõendit enam ei väljastata, selle asemel on edaspidi kohanduste info haiguslehel
- Töötamise korral saab isik tööandjalt vähemalt 50% senisest töötasust ja Tervisekassalt ülejäänud osa 100%-st töötasust.
- Õigus hüvitisele periood jääb samaks - palgavahe hüvitist makstakse kuni emapuhkusele minekuni.

Töösuhte lõppemisel töövõimetuslehele andmete esitamine

RaKS-i muudatus vabastab tööandja töövõimetuslehe järglehtedele kannete tegemise kohustusest, kui töösuhe töötajaga on lõppenud (jõustub 2025.a).

Edaspidi maksab Tervisekassa sellisel juhul (kui inimesel on ajutise töövõimetuse ajal töösuhe lõppenud ehk puudub tööandjapoolne kindlustus) järglehtede hüvitised välja esmase töövõimetuslehe kinnituse alusel.

Kui inimesel on uus töösuhe, siis kinnitab õiguse hüvitisele uus tööandja.

Eelnõuga muudetakse:

- ravikindlustuse seadust (RaKS RT I, 06.07.2023, 76),
- avaliku teenistuse seadust (ATS RT I, 06.07.2023, 21);
- Tervisekassa seadust (TerKS RT I, 11.03.2023, 57);
- sotsiaalmaksuseadust (SMS RT I, 06.07.2023, 92);
- tulumaksuseadust (TuMS RT I, 06.07.2023, 99);
- töölepingu seadust (TLS RT I, 06.07.2023, 107);
- töötervishoiu ja tööohutuse seadust (TTOS RT I, 30.06.2023, 87);
- töövõimetoetuse seadust (TVTS RT I, 06.07.2023, 112).

Rakendusaktid:

- Sotsiaalministri 19. septembri 2002. a määruse nr 109 „Ajutise töövõimetus hüvitise määramiseks ja maksmiseks vajalike dokumentide ja andmete koosseis ning hüvitise määramise ja maksmise kord“
- Tervise- ja tööministri 22. juuli 2022. a määruse nr 62 „Töövõimetuslehe vormistamine ja edastamine Tervisekassale“
- Vabariigi Valitsuse 11. juuni 2009. a määruse nr 91 „Keskmise töötasu maksmise tingimused ja kord“
- Tervise- ja tööministri 5. märtsi 2019. a määruse nr 9 „Töötuna ja tööotsijana arvel olevate isikute ning tööturuteenuste osutamise registri asutamise ja pidamise põhimäärus“

Aitäh!

